

Puskás Híradó

a Puskás Tivadar Híradó Bajtársi Egyesület kiadványa

megjelenik félévenként

VI. évfolyam 1. szám

2008. március

ŐSZEL 10 ÉVES AZ EGYESÜLET

A Puskás Tivadar Híradó Bajtársi Egyesület 1998 októberében alakult meg. Az idén ősszel ünnepeljük megalakulása 10. évfordulóját. Az évfordulót, lehetőségeink adta korlátok között, méltó módon szeretnénk megünnepelni. Ehhez kérjük tagjaink javaslatait, észrevételeit levélben vagy a puskashirbaje@gmail.com e-mail címre.

A 10 év eseményiről könyvet tervezünk kiadni 2009 tavaszán. A könyv megjelentetéséhez kérjük tagjaink hozzájárulását, tagdíjaink emelt összegben történő befizetésével.

A 10 éves évforduló rendezvényiről időben tájékoztatjuk tagságunkat.

Az Elnökség

115 ÉVES A TELEFONHÍRMONDÓ

Egyesületünk névadója Puskás Tivadar találmánya az 1893-ban Budapesten üzembe helyezett vezetékes hír- és műsorközlő berendezés a telefonhírmondó volt, ami a rádió előfutárának

a műsorközléssel. Folyamatosan, óránként frissítve közölte a világ minden tájáról érkező híreket; az áru- és értéktőzsde árjegyzéseit, az időjárás-jelentést és pontos időjelzést is adott. Később egyre gyakrabban

A Telefon Hírmondó 115 éves évfordulójára kibocsátott emlékérem

tekinthető. A hírmondó a vezetékes hálózaton keresztül működött, az előfizetők a központtól kérhették a műsor kapcsolását. A rendszer 1893. február 15-én kezdte meg a közvetítést 25 előfizetővel. Ez a szám két év alatt 5000-re nőtt. Ekkor már külön hálózata volt a telefonhírmondónak. Az előfizető lakásában egy falapot szereltek a falra, amelyen ott lógott a két hallgató. A telefonhírmondó egyesítette a távközlést

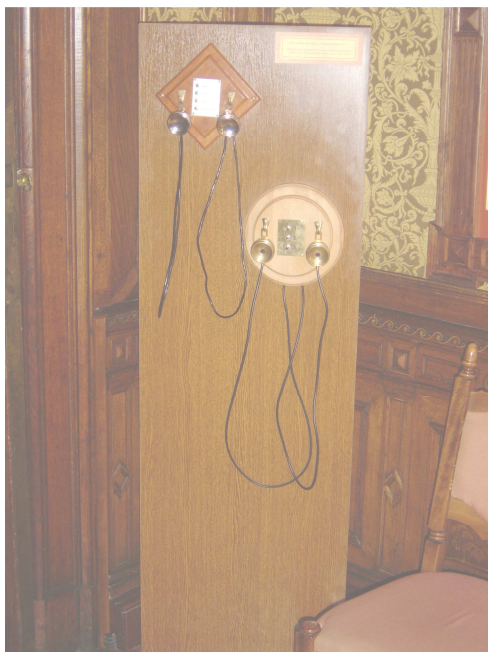
A Telefon Hírmondó stúdiója

hangverseny-, opera-, és színházi műsorokat is közvetített. Végül stúdiót rendeztek be, ahonnan felolvasásokat, kamarakonzerteket közvetítettek. Puskás Tivadar nem sokáig élvezhette találmánya sikerét. Alkotó időszakának csúcspontján mindössze 49

évesen hunyt el, egy hónappal a telefonhírmondó üzembe állítása után.

Puskás Tivadar találmánya első lépés volt a széles körű tömegkommunikáció megteremtésének útján. A telefonhírmondó 1925-ig működött, majd egybeolvadt az akkor induló rádióval.

A Postamúzeum az évforduló tiszteletére emlékkiállítást szervezett. A kiállításon számos egykorú eszköz és dokumentum látható. Berendeztek egy korabeli stúdiót, a zongora mellett

Falra akasztható hallgatópár

egy énekesnői bábbal. Több kisebb nagyobb hangtölcsér is látható az akkori akusztikai viszonyok követelményeinek megfelelően. Természetesen látható a telefonhírmondóhoz használt hallgatópár is és egy vitrinben néhány akkori és későbbi távbeszélő készülék is.

A Magyar Nemzeti Bank 2008-ban a magyar mérnökök és feltalálók technikai újdonságait, találmányait bemutató sorozat keretében egy szokatlan, szögletes alakú színesfém emlékérmét bocsátott ki 1.000,- Ft névértékben.

Amaczi Viktor nyá. mk. alez.

A HÍRADÓ SZOLGÁLAT TÖRTÉNETE VELÜNK ÉL... VISSZAEMLÉKEZÉSEK II. RÉSZ

Az ÉLETEM EMLÉKEI c. könyvemet a korlátozott példányszám miatt nem tudtam mindenkinek átadni, így igyekszem a könyvemben leírt lényegesebb eseményeket néhány újabb, időközben emlékeimből előkerülő történetekkel

R-30 adó-vevő és tápegység

kiegészítve lapunk hasábjain közreadni. E bevezető után folytatom az alakulat Budapestre történő áttelepülésének előzményeit.

Az állomány a parancsot tudomásul véve teljes erővel elkezdte a feladat végrehajtásának előkészítését. Itt említem meg, hogy sem ekkor, sem, a következő 50-es években nem észleltem olyat, hogy valakiben is aggodalom merült volna fel, hogy vajon mi lesz a családdal, a feleség állásával, a gyerekek iskoláztatásával, a lakással és egyebekkel. A családom is tudomásul vette az áthelyezést, a költözködést. Feleségem 10 éves munkaviszonyt mondott fel, bízva abban az ígéretben, hogy 1 éven belül lakást kapunk Budapesten. A hivatásos állomány hozzáállása egy-két eset kivételével hasonló volt. A felmerült gondok ellenére a többség az áttelepülés minél eredményesebb végrehajtása érdekében tevékenykedett.

Büszkén kijelenthetem, hogy a Néphadsereg 43. ö. Híradó Ezred állományának hasonló volt a magatartása abban az esetben is, ha másik vidéki helyőrségbe kellett áttelepülni. Akiknek a költözködéssel problémái voltak hathatós segítséget kaptak. Néhány bajtársunk nevét megemlítem, akik hivatásos katonai pályájukat Pécs helyőrségben a 43. ö Híradó Ezred állományában kezdték meg, illetve huzamos ideig ott folytatták:

Bánki Béla	Margittai Gusztáv
Bartos András	Oszkó Imre
Bucsek János	Pálffi György
Fekete János	Peleskei Zoltán
Fonyódi János	Raffai István
Dr. Gurzóy Emil	Suhajda László

Halász András	Szabó János
Havasi János	Székely György
Hortobágyi Sándor	Tatár Péter
Illia István	Udvari István
Kapitány József	Zodoma Géza

R-7b lánchajtású generátora

Már az áttelepülés első időszakában elkezdődött a fegyvernemi tiszti iskolák felállítása és a káderek kiválasztása szovjet katonai akadémiákra. Javaslatokkal támogattuk az ezred sorállományából azokat, akik a katonai hivatást választották, és önként jelentkeztek a Zalka Máté Híradó Tiszti Iskolára. Hasonló javaslatokat tettünk a szovjet akadémiákra történő beiskolázások tekintetében is. Még Pécsről engem is felrendeltek többedmagammal Budapestre az un. Káderbizottsághoz, amely a Park Szállóban

R-40 ADÓ EGYSEG

működött. Ez a bizottság döntött a szovjet katonai akadémiái beiskolázásokról. Amikor én kerültem sorra, azonnal jelentettem, hogy örülök a megtiszteltetésnek, de én nemrég jöttem haza a Szovjetunióban töltött 3 éves fogságból, így ezt a lehetőséget kérném későbbre halasztani, hogy végre néhány évet a családommal tudjak tölteni. A bizottság rövid időre kiküldött, majd közölte a döntést, hogy tudomásul vették kérésemet. Ezt megköszönve a többiekkel együtt haza indultunk Pécsre. Pécsen többen feltették a kérdést: hogy mertem nemet mondani a javaslatra? Erre azt válaszoltam: ez az igazság, semmi több.

Utólag, ha visszatekintek, valóban meggondolandó lett volna igent mondanom. De így is túléltem. Pécsen fokozott kedvvel láttam munkához, az ezred törzsfőnöki szerteágazó feladatok elvégzéséhez.

Az áttelepülés előtt egy előkészítő csoportot bízunk meg azzal a feladattal, hogy Budapesten vegyék fel a kapcsolatot a Zalka Máté Híradó Tiszti Iskola parancsnokával, hogy készítsék elő az ezredparancsnokság, a zászlóalj, a kiszolgáló szervek, és a gépkocsi park elhelyezését. Ezzel egy időben hozzáálltunk a csomagoláshoz, majd miután kedvező értesítést kaptunk az előkészítő csoporttól, több lépcsőben elkezdtük az áttelepülést vasúti szállítással, illetve "lábon". Az áttelepülés befejeztével megkezdtük az érdemi munkát, a kiképzési tervek elkészítését, a kiképzés megkezdését. Már megérkezésünkkor szolgálatra jelentkeztek a politikai tiszti tanfolyamról első ízben kibocsátott tisztek. Többek között: Baranyai Szita Gábor, Bernáth Károly, Várkonyi Dezső és még

TBK-2 tábori távbeszélő készülék

sokan mások.

Bernáth Károssal kapcsolatban meg kell említeni, hogy a híradó ezredbe vonult be és innen is ment el nyugállományba. Ez ritka eset volt a Néphadseregben, mert abban az időben gyakoriak

voltak az áthelyezések. Volt rá példa, hogy egyeseket egy éven belül kétszer is áthelyeztek.

Miután megkaptuk a Híradó Csoportfőnökség kiképzési intézkedését, hozzá láttam az ezred éves kiképzési tervének elkészítéséhez. Szerettem ezt a munkát, több évtizeden át folytattam is. Közben többször részt vettem az akkori Kossuth Akadémián, továbbképzéseken, "fejtágítókon".

Súlyt helyeztünk az elméleti és gyakorlati ismeretek elsajátítására. Rendszeresek voltak évenként az állóképességet növelő 25-30km távolságú menetgyakorlatok, közbeiktatott pihenőkkel, híradó feladatok végrehajtásával. Gyakorlatokon az újonnan érkezett z. parancsnokok igen komoly feladatokat kaptak. Rendszerint az esti órákban, esetenként éjfélig is beszámoltattuk őket a másnapi harcászati gyakorlat feladatairól, parancsnoki elképzeléseikről. A gyakorlatok általában 2-3 napig tartottak. A parancsnokom az elméleti ismereteket folyamatosan ellenőrizte, szóban és írásban is vizsgálta a hivatásos állományt. Az ellenőrzések kiterjedtek hangolvasási-, vezetékes- és rádiókészülék ismeretekre is.

Hasonló vizsgáztatásra került sor a sorállományban is, akik akkor önkéntesek voltak. A kihallgatások alkalmával szabadságot, vagy eltávozást kérő sorállományban is vizsgáztatni kellett. Dr. Gurzóy Emil bajtársnál tudni kellett. Nem lehetett félrevezetni. Ugyanakkor, mivel parancsnokunk orvosi diplomával is rendelkezett többször felülvizsgálta az ezredorvos megállapításait. Betegséget szimulálni nem lehetett. Mindezekkel az ezred állománya tisztában volt és ennek szellemében élt.

A testnevelési foglalkozások kötelezőek voltak a ht. állomány részére is heti 2-3 alkalommal. Csak nagyon indokolt esetben lehetett távol maradni.

A rendszeres távirás versenyek szinte hagyományá váltak különböző híradó alakulatok között is. Ezek a versenyek a HM által kijelölt bizottságok előtt folytak.

A kiképzés fontosságán túl, tovább folytattuk a különböző híradó alakulatok felállítását. Így többek között a következő alakulatokat állítottuk fel.

<i>Alakulat megnevezése</i>	<i>Helyőrsége</i>	<i>Parancsnoka megalakuláskor</i>
Híradó kik. Központ	Budapest	Horváth alez.
Híradó z. Vonalépítő z.	Polgárdi Vác	Raffai István őrgy. Skorka Sándor szds.
Páncélos híradó z.	Esztergom	Máriássy Félix alez.
Híradó z. 32. ö.	Keszthely	Antal István őrgy.
Híradó e.	Vác	Fazekas János őrgy.

/Én törzsfőnöke, majd pk-a lettem/

A keretek elosztása a felállítandó alakulatokhoz igazságosan történt, utólagosan sem merült fel kifogás, vagy bármi észrevétel emlékezetem szerint. Viszonylag könnyű volt az elosztás azért is, mert az ötvenes években sorozáskor a legjobb képességű sorköteleseket jelölték híradó katonáknak, mert a híradó szolgálat ilyen tekintetben elsőbbséget élvezett.

A 43. ö. Híradó Ezred vezető állománya megalakuláskor:

Ezred parancsnok	Dr. Gurzóy Emil alez.
Nevelő tiszt	Fábián Lajos alez.
Törzsfőnök	Szepezdi Dezső szds.
Segéd tiszt	Suhajda László szds.
Személyügyi tiszt	Spitzer János fhgy.
Pb. Titkár	Mészáros Béla őrgy.
Ezredorvos	Dr. Debiczki Antal o.őrgy.
I. központ zpk.	Fekete János szds.
II. rádiós zpk.	Bucsek János őrgy.
III. Könnyűvezetékes zpk.	Szabó János szds.
IV. vonalépítő zpk.	Raffai István őrgy.

A katonai pályám kezdetén a sors többször összehozott Dr. Gurzóy Emil bajtársal mind békében, mind háborúban, Pécsen a IV. hadtest híradó zászlóaljánál, majd a háborúban a 10. hadosztály híradó zászlóaljánál is. Nagyon egyenes őszinte nagy tudású bátor parancsnok volt. Beosztottjait szerette, kiállt mellettük, egyenesen válaszolt a neki feltett kérdésekre előljárókkal, vagy beosztottakkal szemben.

1944. március 19-én vasárnap (25-ik születésnapomon) a németek a „Margaréta” terv alapján megszállták Magyarországot és megjelentek Pécsen is. A hajnali riasztás után jelentkeztem a pk-nál, aki kijelölt tiszti járőr parancsnoknak és feladatul szabta, hogy 19-én 18⁰⁰-tól másnap 03⁰⁰-ig járjuk a várost, a szórakozó helyeket, beleértve a nyilvános házakat is, és ahol katonákat látunk, akár magyart, akár németet, azokat állítsuk elő a laktanyába. Így is jártunk el és ebből baj származott, mert egy német katonát is behoztunk. Ezért másnap, 20-án a parancsnokot és engem 11⁰⁰-ra kihallgatásra rendelték Meszlényi Rudolf altábornagy hadosztályparancsnokhoz. Eléggő izgultunk. A kihallgatáson a hadosztályparancsnok minket szidalmazva felém fordult és megkérdezte, hogy kitől kaptam parancsot feladatom ellátására. Hallgattam majd parancsnokom, jelentette, hogy ő adott parancsot. Ezután az altábornagy engem leléptetett és dr. Gurzóy Emil alezredessel folytatta a kihallgatást. A kihallgatás lefolyását nem ismerem, de távozóban Gurzóy alezredes úr azt mondta nekem, hogy ezt megúsztuk egy figyelmeztetéssel „kis

pajtás”. A parancs teljesítéséért, pedig megdicsérlek. Előtte jól vizsgáztam. Hazámat szolgáлом válaszoltam. Ilyen parancsnok volt, így állt ki minden beosztottjáért.

Egy másik esemény immár a fronton történt 1944 októberében. Díszebédén voltunk a hadosztály parancsnokságon, ahol részt vett egy német alezredes is, a híradó zászlóalj összekötő tisztje. Egymás mellett ültünk és a németül jól beszélő parancsnokom megkérdezte a német tisztet, hogy mi lesz ennek a háborúnak a vége. Jó kérdés válaszolta. Biztos, hogy Moszkvában leszünk 4-5 hónap múlva és megnyerjük a háborút. Én el tudom képzelni, hogy tényleg ott leszünk, de mint hadifoglyok, mondta parancsnokom. Maga milyen pesszimista válaszolt a német. Ilyen őszinte, nyílt ember volt parancsnokom a fronton is és még több példát is lehetne felhozni.

Vele kapcsolatban el kell mondani, hogy 1949 május elsején előléptették ezredessé, de az adott időszak szomorú valóságát Ő sem kerülhette el - koholt vádak alapján letartóztatták, és a hadseregből eltávolították. Szabadulása után egy Vác közeli faluban Nőtincsen lett körorvos. Kiváló tevékenységéért a „Magyar Népköztársaság kiváló orvosa” címet adományozták részére. Az ezredtől többször is meglátogattuk Nőtincsen. Ez a szomorú esemény nagy hatással volt a személyi állományra, mert váratlanul elvesztettük Dr. Gurzóy Emil ezredes

bajtársunkat, azt a katonát, akít szerettünk és tiszteltünk.

Tábori nehézvezeték

Az ezred történetét folytatva kijelenthetjük, hogy a híradó tisztek többsége az ezred állományából került ki. Szerénytelenség nélkül kimondható, hogy az ezredet a Híradó Szolgálat zászlóshajójának nevezték kezdettől fogva.

A teljesség igénye nélkül néhány bajtársat megemlítek:

Dr. Lindner Miklós

nyá. altbgy. c. egyetemi tanár a PTHBE elnöke

Dr. Halász András ezds. (gk. balesetben meghalt)

Dr. Kolozsvári Sándor nyá. ezds.

Dr. Déry Konstantin nyá. ezds. (meghalt)

Hornok Zoltán nyá. ezds.

Seregi József nyá. ezds.

Lóki Lajos nyá. ezds. (meghalt)

Tatár Péter nyá. ezds.

Susa István nyá. ezds.

És még sokan mások!

Szepezdi Dezső nyá. ezds.
a PTHBE tiszteletbeli elnöke

2008. RENESZÁNSZ ÉV

550 éve, 1458. január 24-én, Szilágyi Mihály (Mátyás anyjának testvére) fegyvereseinek nyomásával a Királyválasztó gyűlésen (a legenda szerint a Duna jegén) a kiskorú Hunyadi Mátyást Magyarország királyává választották. Kiskorúságának leteltéig Szilágyi Mihályt kormányzóvá nevezték ki, de Mátyás néhány hónap után teljes királyi jogosultsággal látta el uralkodói feladatát.

A fenti évforduló adja az összefüggést a reneszánsz év megünneplésére.

A reneszánsz fogalom

A reneszánsz új történelmi és művelődéstörténelmi (főként művészettörténelmi) korszakot nyitott az európai történelmi fejlődésben.

A reneszánsz mint fogalom értelmezése:

- a 14-15. századi Európa Itáliából kiinduló, az irodalom és a művészet megújulásával járó, emberközpontú világszemléletet képviselő mozgalom, mely az élet szépségét, a természethez való visszatérést hirdette;
- a művészet (főként a festészet, építészet) területén jelent újjászületést, olyan alapvető ábrázolásban, mint a perspektivikus látásmód, az olajfestészetben az anatómiai ismeretek művészi alkalmazása, továbbá az építészetben a mindenáron magasba törő gót stílus helyébe a görög-római építészet eleminek továbbfejlesztése;

- rövid etimológia értelmezése: újjáéledés, újjászületés, hosszabb jelentős szünet után bekövetkező fellendülés.

A fenti fogalmakból kiindulva a reneszánsz kapcsolatot teremtett a klasszikus görög-római hagyományokkal, szakított a középkor dogmatikus gondolkodásával és az embert helyezte a világszemléleté középpontjába. A reneszánsz kori gondolkodók (tudósok, művészek) zseniális nemzedéke olyan intellektuális mozgalmat hozott létre, mely egész Európa fejlődését megalapozta.

Kialakult a humanizmus (emberközpontúság), mint a reneszánsz szellemi alapja, ideológiája.

Mindezek után nyitottak az új nemzetállamok megszületésének, a reformációnak, új szociálpolitikai modellekről való gondolkodásnak, a racionalizmusnak, a feudalizmust felváltó új gazdasági, társadalmi forma, az új földrészek felfedezésének. A kereskedelem útján a kapitalizmus, a polgárság születésének.

Horinka Ferenc nyá. ezds.

„HUNYADI” MÁTYÁS A RENESZÁNSZ KIRÁLY (1458 – 1490)

A trónra jutás előzményei

Hunyadi János nándorfehérvári győzelem után 1456-ban váratlanul elhunyt. Halálának hírére a hatalomért kitört a főúri érdekcsoportok közti harc. V. László király mellett összpontosult Garai-Cillei-Újlaki csoport leszámolást kezdeményezett a Hunyadiakkal. A Hunyadiak csoportja (Hunyadi László, Szilágyi Mihály, Vitéz János) elfogta a királyt, megölték Cilleit. A Garai-Újlaki csoportosulás válaszul elfogta Hunyadi János idősebb fiát, Lászlót és 1457. március 16-án kivégezték. V. László király 1457. november 23-án meghalt. Vitéz János Szilágyi János nevében Prágába ment és 40.000 arany fejében „kiváltotta” Mátyást és hazahozatala után, 1458. január 24-én megtörtént a királyválasztás. Ugyanekkor az ellenséges főúri csoport III. Frigyeset választotta királlyá. Mátyás király ügyes taktikával elérte az addig ellenséges főúri liga felbomlását. Frigyes 80.000 aranyforintért visszaadta a Szent koronát és 1464. március 24-én, Székesfehérváron „törvényesen” is királlyá koronázták Mátyást.

Uralkodása

Államszervező munkájának nyitányaként – igazságügyi reformként – felállította a királyi ítélőtáblát. A centralizációs politika jegyében pénzügyi reformba kezdett. Új adónemeket vezetett be (kincstári adó, füstpénz, beszolgáltatás, rendkívüli hadiadó). Ezek eredményeként létrehozta a zsoldos hadsereget (Fekete sereg). A korábbi bevételek (évi

600.000 – 800.000 Ft) helyett lényegesen több pénz jutott a király kincstárára. Ebből jutott a hadseregnek és a gazdag udvartartásra is. Több hónapos ostrom után visszafoglalta a töröktől Jajce várát, majd a török elleni hadakozás támadó jellege helyett inkább a védekezésre koncentrált.

Mátyás több hadjáratot vezetett Csehországba, ahol 1468. május 13-án cseh királlyá koronázták.

1476. szeptemberében feleségül vette Beatrixot, a nápolyi király lányát. Még ugyanezen, év végén a töröktől visszafoglalta Szabácsot. 1479-ben az Erdélybe betört török csapatokat Mátyás hadserege Kinizsi Pál és Báthori István Kenyérmezőnél megverte.

1482-1487 között Mátyás III. Frigyes király ellen viselt hadat. Elfoglalta Bécs városát. Folytatta hadjáratát és elfoglalta Morvaországot és Sziléziát.

Mátyás király katonai vezető-irányító munkája mellett nagy figyelmet fordított udvarának fényezésére, a műveltség meghonosításra, terjesztésére is. Pompás palotákat építtetett, rendeztetett be. Létrehozta a Corvina könyvtárat, amely kora egyik legjelentősebb gyűjteménye volt.

A kiemelkedő reneszánsz uralkodó 1490. április 6-án Bécsben hunyt el és Székesfehérváron temették el.

Horinka Ferenc nyá. ezds.

FORGÁCSOK A KATONAÉLETBŐL

- Elektrotechnika óra a Bolyai I/H osztályban

Kovács Balázs mk. százados:

„Ami a földdel kapcsolatban van, potenciálja nolla!

Szilágyi, mennyi a maga potenciálja?”

„Alázatosan jelentem: nolla!”

„Azért szorgalommal pótolhatja!”

- Szemlélő előljáró a kőszegi „Hunyadi” reáliskola dísztermében:

„Kérem, ennek a teremnek rossz az akusztikája”.

Öreg épületkezelő tiszthelyettes bácsi jelenti:

„Tábornok úr alázatosan jelentem ez jó volt, csak a növendékek mindent elrontanak”.

- Szabályzatszerkesztés 1949-ben a HM. HIR. Csoportfőnökségen:

A szovjet szabályzatfordításban előfordult egy kifejezés: „központi távbeszélő készülék”. Fejtörést okozott, hogy miféle szerkezet lehet ez?

Talán a régi „Hír. Felsz. Út”. szerint ez az ún. „közel helyi” készülék, a tízes, vagy harmincas központ mellé kapcsolt távb. készülék.

- Már öreg tartalékos századosként a tartalékos tiszti foglalkozások egyikén levetítették a

„Lövészhadosztály támadásban” c. szovjet oktató filmet. Akkor esett le a húszfilléres, mert az alámondott szövegben előkerült az inkriminált kifejezés: „és telepítik a központi távbeszélő készüléket” mialatt láttuk, hogy elhelyeznek egy tízes központot.

Nahát! Ezért nem jó, ha a fordító nem tud híradóul, és a híradó nem tud oroszul.

- Gépesített alakulatnál géptan órán az előadó kérdezi:

„Kurbly honvéd: Mit tud a porlasztóról?”

A porlasztó, vagy magyarul karburátor, egy olyan sárgarézből készült légüres tér”.

László János nyá.alez.

APÁMRA GONDOLOK

*Apámra gondolok, ki távirász volt
És Morse és Hughes gépén zenélt,
Figyelte búsan a zengő világot
S fölfogta száz, ezer izenetét.*

*Finom és keskeny ujján, mint a szikrák,
Szállt sóhaj, üdv, vágy, álom és panasz
És lázak is cikáztak, mint a villám
És tűnt a nyár, ősz, a tél és tavasz.*

*És ő virrasztott szürke éjszakákon
A gépek mellett, miknek lelke fájt
És szálltak hírek tengeren, határon,
De ő szegény, nem tudta, mire vár?*

*Korai sírján a rögökre hullok
És hallgatom, az új fű mit izen,
Az áldott csíra, a szent napra bűvő,
Mely tavaszt hirdet, de már neki nem!*

Juhász Gyula

A KATONAI KOMMUNIKÁCIÓ RÖVID TÖRTÉNETE

I. RÉSZ

Bevezető

Amióta emberek élnek a földön kommunikálnak egymással. Egy adott távolságon belül mutogatással, szóban, kiabálva, közöltek egymással üzeneteket. Attól a pillanattól kezdve, amikor az emberek olyan nagy távolságra távolodtak el egymástól, hogy már nem látták, vagy hallották egymást, felmerült az információ továbbításának kérdése.

A beszéddel az egyik ember a másik emberrel, vagy emberekkel, közölni kíván valamit. Ezt szakkifejezéssel HÍR-nek nevezzük. A hír tehát valamilyen üzenet, melyet egyik helyről a másikra kívánunk eljuttatni. A folyamat neve: a HÍRADÁS

A híradás kezdetben valamilyen szóbeli üzenet volt, amit az erre a célra szakosodott küldöncök, futárok vittek a címzetthez. Tulajdonképpen ők voltak az első „híradók”.

Az írás kialakulása után lehetőség nyílt írásos üzenetek továbbítására. Ennek ősi formái a rovásírásos üzenet, amikor pálcákkal valamilyen puha anyagra vésték az üzenetet. A papirusz feltalálásával megnőtt az információk hossza, lehetővé vált hadparancsnok, rendeletek továbbítása. Kezdetben az üzenettovábbítás drága mulatság volt, azért csak államfők, hadvezérek, főpapok küldhettek egymásnak üzeneteket.

Az írásos üzeneteket gyalogos, vagy lovas futárok vitték alkalmanként. Rendszeres hírtovábbítást a Római Birodalomban vezettek be Augustus császár idején időszámításunk előtti 63-tól. Ezek voltak az állami postajáratok.

A híradásnak nemcsak béke idején, de a háborúban is nagy jelentősége volt. A háborús híradást hadihíradásnak nevezték, és erre külön kiképzett katonákat alkalmaztak.

Mai szóhasználattal, ezeket a hírtovábbító és híradást biztosító katonákat nevezzük híradóknak, és az ezeket tömörítő szervezeti egységeket nevezzük híradó csapatoknak.

Napjainkban az információáramlás új eszközei kerültek a polgári életből a hadsereg híradásába. A számítógépek és a digitális eszközök alkalmazásával egyes szervezetek megváltak az ősi híradó névtől. Ebben a leírásban, – már csak hagyománytiszteletből is – megmaradtunk a híradó eszközök, és csapatok kifejezésnél. Az egymással történő üzenetváltást a ma divatos idegen szóval, kommunikációnak nevezzük. Az elnevezések változnak, korszerűsödnek, de a feladat ugyanaz. A cikk tartalmazza a katonai híradás fejlődését, és fontosabb eszközeit, és a megértéshez szükséges minimális szakismereteket is.

A katonai híradás őstörténete

A katonai híradásról csak a hadseregek kialakulásától kezdve beszélhetünk. Legismertebb írásos emlékeink az egyiptomi, a szíriai, a görög, a macedóniai, a római és az ázsiai birodalmak hadseregeiből maradtak fent.

A kezdeti jelzőrendszereket maga a természet szolgáltatta a katonák részére. Leggyakrabban a *tűz fényét*, vagy a *füstöt*, alkalmazták. Hangtovábbítására *dobokat*, állati termékekből, szarukból készült kürtöket alkalmaztak.

A személyes hírvivők szerepe a híradásban szintén ősi eredetű. Legegyszerűbb módja az volt, amikor a hírt rábízták a hírvivőkre, aki gyalog, lovon, vagy kocsin közlekedett.

Ez nagyon veszélyes tevékenység volt, mert ha az ellenség elfogta a hírvivőt, nemcsak a hír nem jutott el a címzetthez, hanem a hírvivő élete is veszélybe került. A hírt azért nem nyíltan közölték, hanem titkosan.

A titkosításnak a görögök például már 16 féle módját ismerték. A spártaiak spirálisan feltekert papirusz tekercset alkalmaztak, és csak az tudta megfejteni az írást, akinek ugyanolyan vastagságú rúdja volt, mint aki azt írta. Persze a titkosírás is csak addig titkos, míg meg nem fejtik. Ezért a titkosítás

minősége attól függ napjaikban is, hogy mennyi idő múlva sikerült megfejteni.

A híradáshoz alkalmaztak még élő láncot is. Bizonyos távolságokban harcosokat állítottak fel, akik a hírt embertől – emberig ismételték. A görög irodalomból ránk maradt drámákból megismerhetjük például, hogy Trója elestét a 800km távolságra lévő Argoszba egyetlen éjszaka alatt továbbították ilyen emberekből álló jelzőláncon.

Hírtovábbításra alkalmaztak *állatokat* is. A galambot, amely közismerten visszatalál kiindulási bázisára már időszámításunk előtt az asszírok is felhasználták. A galamboknál az üzenetet a galamb lábára erősített tokban, míg a kutyáknál a nyakörvhöz rögzített zárható, vízmentes dobozba rakták. Érdekességként elmondható, hogy a technikai fejlettség mai szintjén az osztrák és a német hadseregben még napjainkban is alkalmazzák mindkét állatot a mozgó híradás eszközeként.

Később a *technikai eszközök* is felkerültek a hírtovábbítás listájára. A fáklyát például a perzsák és a görögök is alkalmazták betűk továbbítására. Látótávolságra felállított állomásokon az égő fáklyák számával kódolták a leadni kívánt betűt. Két falat építettek fel. Az egyik mögött egy négyzet oszlopainak számát, másik mögött a sorainak a számát közölték. A megfejtőnél a sorok és az oszlopok számából adódott a kívánt betű. A görög abc kódolásához elég volt egy öt-öt fáklyás állomás. A régi vízórák elvét is felhasználták a hírtovábbításra. Egy vízzel megtöltött edény falára információkat, parancsokat írtak fel. Egy adott jelre / nappal zászló, éjjel tűz fénye / mindkét állomáson kinyitották a vízcsapot, és addig folyatta az ellenállomás a vizet, míg az információhoz ért. Ekkor egy jelre a csapot elzárták, és leolvasták az üzenetet. A kínaiak az ókorban már a csapatok vezetésére használták a jelzőeszközöket. Például a lovasságot vagy a gyalogságot más-más eszközökkel irányították. Előbbit zászlókkal, utóbbit dobokkal, gongokkal. Nappal jól látható jelzőtáblákat is alkalmaztak. A feladatok végrehajtásának minőségét is jelzéssel különböztették meg. Például a támadást dobokkal, míg a megállást, visszavonulást gongokkal tudatták a katonákkal. A kínaiak építették fel i.e. 400 évvel a „nagy falat” amely állandó híradással volt ellátva. A falakon látótávolságra tornyok emelkedtek. A falat olyan szélesre készítették, hogy azon lovas küldöncök közlekedhettek. A kínaiak, nemcsak a tüzet, használták jelzőtovábbításra, hanem rakétákat is. A rakéták útján történő információtovábbítást még ma is használják híradásban.

A *nap és a hold fényét* is alkalmazták üzenet továbbítására. Magaslatokon tükröket helyeztek el,

amelyekkel adott irányba tükrözték a fényt. Ha a tükröket megfelelő szögben helyezték el, akkor a fénytovábbítás láncát készíthették el. Ilyen fénytovábbító rendszer volt a középkorban Bagdad és Kordova között az Arab Kalifátusban. Magyarországon is alkalmazták a fénytávírást. 1558-ban, amikor a törökök elhagyták Győr várát a védők üzenetet küldtek futár útján II. Rudolf császárnak, de mire a futár Prágában ért, a császár már tudta a hírt. Egy angol útmutatásai alapján a huszárok fénytávírókat létesítettek, és így közölték a hírt a mintegy 500 km-es távolságon.

A nagy francia forradalom idején született meg egy új optikai eszköz a hírtovábbításra, amit egy francia mérnök talált fel. Tiszteletére róla nevezték el: *Chappe-féle szemafor*nak. A szerkezet három nagyméretű, mozgatható korból állt.

A karokat alulról lehetett mozgatni, és a három kar helyzete külön-külön beállítható volt. A karok együttes helyzete adta meg az információt.

A karok 18 helyzetet vehettek fel. Az első távíró vonalat 1794-ben állították fel Párizs és Lille között. A karokkal beállítható 196 kombinációval a betűket, számokat, írásjeleket, sőt egyes szavakat is továbbíthattak.

A nagyobb hatótávolság érdekében a szemaforokat egy őrállomás tetején helyezték el. A láthatóságot még fokozta az időközben beállított távcső is.

Az optikai távíró eszméjét egy magyar tudós, Chudy József is felfedezte. Az ő javaslata az volt, hogy egy toronyban készítsenek öt ablakot. Minden ablak mögé helyezzenek egy-egy lámpát, melyet egy tolóablakkal bármikor elzárhatnak. Az ablakok kombinációjával alakult volna ki az üzenet. A gyorsítás érdekében a záró táblákat egy szerkezettel mozgatták. Az 1787-ben felmerült gondolat nem került megvalósításra.

A franciák találmányát átvette egész Európa, így az Ausztria hadseregében is alkalmazták. Sőt 1834-ben a gondolatot továbbfejlesztve, hordozható szemaforral is kísérleteztek. A szemafor híradás sokáig működött. A Berlin – Trier vonal még 1850-ben is megvolt. Az oroszoknak volt a leghosszabb vonala Pétervár és Varsó között. Ezen a vonalon 149 átjátszó állomás működött. A szemafor emlékként ma is működik, mint vasúti jelzőberendezés, közli a vonatvezetővel tilos vagy szabad a pálya.

A híradás egyszerűbb eszközei

Nem elektromos eszközök:

Trombita: az első világháború idején közvetlen jelzéseivel harci értesítéseket közölt a harcban

lévő alegységek állományával, később szolgálati illetve parancsnoki híradásban használták a gyakorlótereken, laktanyákban. Napjainkban inkább a külsőségek és rendezvények résztvevője.

Zászló: az első jelzésre alkalmazott zászlókat a haditengerészet alkalmazta. Fontosabb parancsokat továbbítottak vele. Később elterjedt a gyalogságnál is. A honvédség megalakulásától alkalmazta. Az első világháború idején harcban rövid közlemények továbbítására használták. Például: Előre! Tüzet szüntess! Lőszert kérek! Érdekességként megemlíthető, hogy a híradó állomásokat és központokat is zászlóval jelezték, hogy mindenki könnyen megtalálhassa. A zászlójelzések, – bár csökkenő jelentőséggel – napjainkig megmaradtak.

Kard: a kardot, mint fegyvert régóta ismerték, de rendszeres információtovábbításra a huszárság megalakulásától használták. Huszár alakulatok szerves részei voltak a honvédség hadrendjének. mind az első, mind a második világháborúban, sőt 1949-ig hadrendben is voltak. A kardjukkal a parancsnokok rövid parancsokat adtak a beosztottnak. Ma a kard a díszelgés eszköze.

Rakéta: éjszakai jelzőeszközként került alkalmazásra. Az információt a különböző színek hordozták. Például piros rakéta: támadás, zöld rakéta visszavonulás, sárga: veszély stb. A rakétát a kínaiak már időszámításunk előtt használták üzenetek továbbítására.

Postagalamb: A galambot a legrégebbi írásos emlékek már megemlítik, mint hírvivő eszközt. Időszámításunk előtti 3. évezredeből maradtak fenn olyan festmények, ahol az egyiptomi fáraók megkoronázást galambok viszik hírül. A középkortól az első világháborúig át a második világháború befejezéséig megmaradt, mint egyik hírvivő eszköz.

Ausztria hadvezetősége régebbi tapasztalatok alapján már 1860-as években megkezdte a postagalambok alkalmazásának fokozatos elterjesztését. Ezt 1867-után a megalakult magyar honvédség tovább folytatta. A galambszükségletet és a galambok kiképzését a polgári galambászok körében kívánta megszervezni. 1882-ben ezért létrehozta az első galambtenyésztő egyesületet Columbia névvel. A galambok kipróbálására és a tenyésztői kedv fokozására versenyeket szervezett. Az első világháborúban tömegével alkalmazták a galambokat hírvivői szerepben. Az angol és a német hadsereg volt a legfelkészültebb ezen a területen, a németeknek például 1916-ban a nyugati fronton 100 000 postagalambja volt. A háború előtt már állományba vették a postagalamb

kiképző egységeket, amelyeket később a frontokon sikeresen alkalmaztak. Bekerített, alakulatoktól elszakadt és vezetékes híradás nélkül maradt egységek egyetlen segítség kérésére alkalmas eszköze a postagalamb maradt.

A postagalamb híradása a két világháború közötti időben megmaradtak a híradás rendszerében. A lóvontatású galambdúcokat gépjárműre felépített dúcok váltották fel. Egész évben folyt a galambok kiképzése, aminek lényege az, hogy a felröptetett galamb bárhonnán szálljon vissza a dúcához. Ezt úgy érték el, hogy a galambot már kiskorától ezekben a mobil dúcokban nevelték. A második világháború alatt tovább alkalmazták a galambokat, bár egyesek kételyeiket fejezték ki, hogy a korszerű híradás mellett már erre nincs szükség. A galambok harci alkalmazására módszertani utasításokat dolgoztak ki, amelyekben előírták, hogy milyen körülmények között, milyen módon alkalmazhatók sikeresen a postagalambok.

Különlegességként még elmondható hogy a második világháború után is alkalmaztak galambokat, például fényképezésre, kémjelentések elküldésére, csempészésre stb. Az újonnan megalakult magyar hadsereg a háború után már nem alkalmazta a postagalamb híradást.

Jelentő kutya: Bár a kutyák jelenléte a híradásban nem volt olyan elterjedt, mint a galamboké mégis bizonyos esetekben alkalmazásuk elkerülhetetlen volt. Leggyakoribb felhasználásuk ellenséges területen történt. Egy látszólag kóborló kutya senkiben sem keltett gyanút. Előnye a galambbal szemben, hogy nem lőtték olyan gyakran le, nem volt kitéve az időjárásnak, és a napszagnak. Hátránya, hogy csak a kutyavezető által felvezetett útvonalon tudott visszamenni a kiindulási helyre. Két-három kilométerig működött megbízhatóan. A rejtjelzett közleményeket általában a kutya nyakörvében lévő rejtekhelyre tették. A negyvenes évek végéig alkalmazták a hadseregben.

Egyes hadseregekben, napjainkban is alkalmazzák. Nagyon jól bevált a magas hegyeken, ahol nehéz a közlekedés, főleg télen. A kiképzett kutyák a jelentések továbbításán kívül még más hasznos feladatokat is végeznek a hadsereg számára, például nyomkeresést. Jól alkalmazza a kutyákat a határőrség is, hamarabb észreveszi az idegen jelenlétét vagy közeledtét, mint az ember, kész a járőr védelmére és szükség esetén segítségért az őrsre visszaküldhető. A hadseregben 1911-től alkalmazták szervezetszerűen.

Rendszerezítve: felderítőknél, jelentésgyűjtőknél, híradószázadoknál. Leggyakoribb kutyafajták: német juhász, bernáthegyi

A katonai posta

A hadvezéreknek, katonai vezetőknek a bizalmas közlései, elképzelt haditervei, a hadvezetés és a hátszágban maradt uralkodó közötti hírváltás már az ókorban megvalósította a mai futár postaszolgálat ősi gondolatát.

Már Dzsingisz kán és a többi tatár hódító jól kiépített futárszolgálatot tartott fenn. Gyors lovasokkal biztosította a hadipostai küldemények továbbítását.

Dél-Amerikában az inkák postai hadiutakat építettek ki, ahol a futárjáratok közlekedtek. A nagy kínai birodalomban a kiépített Nagy Fal tetején közlekedtek a futárjáratok, melyek a jelentéseken kívül küldeményeket is szállítottak.

A tábori posta őse a különböző eszközökkel szervezett hírvívó szolgálat, amely biztosította az írásos, nyílt vagy titkosított üzenetek továbbítását.

Bár kialakultak a híradásnak a gyorsabb és fejlettebb módszerei és eszközei, de a futárszolgálat és a háborúban létrehozott tábori posta a mai napig is megmaradtak.

Polgári postaállomások Magyarországon

A polgári posta kialakulása erősen kötődik a katonai múltunkhoz. A királyok hadjárataik idejére hadi útvonalakat jelöltek ki, melyeken váltópontokat állítottak fel a lovak kicserélésére. 1567-ben a Kassát Szatmárral összekötő korábbi vonalat közszolgálativá minősítették, ami azt jelentette, hogy mentesült a katonai felügyelet alól. A postajáratok működtetését polgári személyek is elvállalhatták.

A hírközpontokat a középkorban a kolostorok, templomok képviselték. Később kialakult a céhek postajárata. A királyi postajárat tovább működött. Ismerjük Mátyás királyunk kocsipostáját, Bethlen Gábor erdélyi postáját. Az egyik legismertebb postajáratot II. Rákóczi Ferenc létesítette. Északi birtokainak mindegyikét érintette a postahálózat.

A postai járatok ebben az időben nemcsak küldeményeket, hanem személyeket is szállítottak. Külön erre a célra létesítették a kényelmes delizsánszot. A postajáratok jellegzetessége volt a postakürt, amellyel a postalegények már messziről jelezték a járat érkezését. Érdekesség volt a „mészáros posta”. Debrecentől Bécsig kialakított útvonalon vitték a marhákat a bécsi piacra, közben

leveleket is továbbítottak. Visszafelé hozták a híreket.

Később a posta munkáját olyan jelentősnek minősítették, hogy államosították és megalakult a Magyar Királyi Posta. Megalakítása Gervay Mihály nevéhez fűződik, aki 1867-től országos postai főigazgató volt.

A posta története során jelentős változáson ment át. Kezdetben átvette mindazokat a híradástechnikai eszközöket, melyeket a feltalálók a katonai híradás biztosításához alkalmaztak béke és háborús időszakban. Alkalmazták a feltalált távirót, távbeszélőt, a mozgó híradáshoz a gépkocsit, a repülőgépet.

A tábori posta

A harctevékenységek méretének növekedésével egyre nagyobbak lettek a távolságok a „hadrakelt sereg” és a hátország között, egyre nőttek a követelmények a postával szemben is. Már az első világháború előtt megterveztek egy olyan postai továbbító rendszert, amely katonai felügyelet alatt állt, és az itt szolgálókat teljesítő postai alkalmazottak, mint katonák látták el a feladatukat szolgálati idejük alatt.

Szabályzatban rögzítették a Tábori Posta működését a megszervezéstől a megszüntetéséig.

Az I. Világháborúban a Tábori Posta forgalmát a mozgó katonai szervezetekhez és azoktól a hátországhoz, valamint a katonai szervezetek között a polgári életből bevonultatott személyek biztosították. A postaszolgálat megszervezését a posta vezérigazgatóság végezte. Különválasztották a harctéri és a hadtáp postarendszert. A tábori hadsereg nagyságától függően alakították ki a főposta és posta tisztviselőit. Ezek a vezető tisztviselők voltak a tábori postakalauz és a szolgálta. A tábori postaszolgálatra kijelölt hadköteleseket más fegyvernemhez nem lehetett bevonultatni.

A tábori postaszolgálat ellátását felszerelések és járművek segítették. Ilyenek voltak a posta tárkocsik, postakezelési kocsik, négyülékes bérelt személygépkocsik, és a fedeles ülésű posta kabriol kocsik. A tábori postaszolgálat a vonatcsapat biztosította a vonat felszerelési tárgyaival. /régén vonatnak nevezték a több közlekedési eszközből-főleg, szekerekből kialakított országos járműveket/.

Szakmai dolgokban a legénység felett a vonatcsapat altisztje gyakorolta a felügyeletet. A közvetlen levélkezeléshez tartozott a tábori posta felszerelés, ezt egészítették ki az értékcikkek, a postai levelezőlapok és utalványok.

A levelezőlapok a belföldi forgalommal azonosak voltak, de rózsaszínűek és „Tábori postai levelezőlap” felirattal rendelkeztek.

Levelek címzése nyíltan történt:

Buzogány László őrmesternek

2. század, 59. gyalogezred

8. tábori postahivatal

3. tábori postavezetőség

Gergely Zoltán tiszti szolgának

Kovács Béla főhadnagynak

hadsereg-hadparancsnokság

1. tábori főpostahivatal

A tábori posta küldeményeit vasúton, katonai fogaton továbbították.

A postai személyzet elszállításáról és élelmezéséről a katonai közegek gondoskodtak.

Tábori postai szolgálatra alkalmas személyeket minősítették. A szakmai ismereteken kívül a „hadi szolgálattal járó fáradalmak viselésére” is alkalmasnak kellett lenniük. A minősítés szempontjából fontos volt a feddhetetlen előélet, általános hadi ismeretekben való jártasság, kiváló kötelességérzet és a német nyelvismeret. Havidíjasok és hadapródok tábori postaszolgálatra elvi szempontokból nem voltak beoszthatók.

A tábori posta személyzetét a császári és királyi Kereskedelemügyi minisztérium és a m. kir. Kereskedelemügyi minisztérium biztosította. A tábori postaszolgálat ellátását az Üzleti Szabályzat szerint kellett ellátni. A tábori posta szállított: leveleket, levelezőlapokat, hagyatéktárgyakat.

Az I. világháború éveiben a tábori posta jelentette a kapcsolatot a hátországgal, a szülőkkel, rokonokkal és a kedvessel. Jó működése esetén nemcsak a harci kedvet emelte, hanem csomagküldő szolgálatán keresztül a hiányos élelmezést és ruházatot is kiegészítette.

A tapasztalatok figyelembevételével az 1930-as években a szolgálókat átalakították, új szabályzatot szerkesztettek. Ez a szabályzat szolgált alapul az 1950-ben kiadott Utasítás a Tábori Postaszolgálat ellátásához című szabályokhoz.

Az elektromosság újrafelfedezésének hatása a távírásra

Az elektromosság jelenségét már az ókori görögök is ismerték, de a gyakorlati életben nem hasznosították. Újrafelismerése a XVIII. században kezdődik. Fejlődése fokozatosan vezetett a híradásban történő alkalmazásához.

Bár az optikai távíró 100 évnél is többet élt meg, az elektromosság legyőzte. A túl sok őrház számos alkalmazottjával sokba került.

A közlemények továbbítása hosszadalmas volt. Nagyban függött az időjárástól, a látótávolság korlátokat szabott, a távírász képességeitől függött a leolvasási pontosság. Másfajta optikai távíróknak az energiavesztés okozott gondokat. A fényt és a hangot nem sikerült olymértékben koncentrálni, hogy a veszteség elhanyagolható legyen. Ezért a század közepére a villamos távíró legyőzte elődjét.

Az elektromos távíró kísérleteket elektromos szikrák keltésével végezték. Erre a vízórához hasonló szerkezetet készítettek az alábbiak szerint: az óra számlapját betűkkel helyettesítették. Amikor a mutató a megfelelő betűhöz ért, akkor azt elektromos szikrával jelezték a vevőállomásnak. A rendszer nem terjedt el, mert a „leydeni palack” által keltett feszültség olyan nagy volt, hogy átütötte a vezeték szigetelő anyagát. Az ötletet később felhasználták a szikratávírónál.

Akkor kezdett a távíró fejlődni, amikor az elektromosság és a mágnesesség kölcsönhatást felfedezték. A keletkezett mágneses jelenségre alapozva több tudós készített egymástól függetlenül távíró készüléket.

Az orosz katonacsaládból származó Silling 1832-ben mutatta be távíró készülékét. A cárnak tetszett az ötlet és az első távíróvonalat felépítette Peterburg és Peterhof között testőrsége számára. Silling ötletét továbbfejlesztette Borisz Szemjonovics Jacobi, aki a gyengeáram felerősítésére egy relét épített a vevőállomás bemenetére.

Angliában a Cooke-Weatstone féle tűs távíró terjedt el. Ez öt külön eltéríthető mágnesűből állott, melyeknek eltérítési kombinációi adták az angol abc betűit. Egyszer elromlott az egyik tű, és a kezelők új kombinációt beszéltek meg. Ekkor jöttek rá, hogy kevesebb mágnesűvel is megoldható a feladat.

Németországban a Siemens-Halske vállalat készítette el az első mutató lapos távíró. Az elektromos szerkezet egy mágnes segítségével egy fogaskereket mozgatott, ami annyit lépett előre, amennyire a leadandó betűhöz szükség volt. Amikor a mutató a kívánt betűhöz ért, a távírász megállt az adásban.

Magyarországon 1847-ben építették fel az első távíró vonalat Bécs és Pozsony között. Ez Bain rendszerű távíró volt. Alapja két különböző hangú csengőharang. A mágnes végén egy kalapács segítségével hol az egyik, hol a másik harang szólalt meg. A két hangkülönbözetből következtetett a távírász a kód segítségével az abc betűire.

A tudósok más rendszerű távírókkal is kísérleteztek, például a dörzselektronos vagy a vegyi hatáson működő távíróval. Ezek nem terjedtek el.

A távírás felfedezői között legelterjedtebben egy amerikai festő nevét emlegetjük, aki olyan rendszert talált fel, amelyet még ma is alkalmazunk. Ez a személy Samuel Morse. Készülékének lényege, hogy az információt rövid és hosszú jelelemekre bontva továbbítja a mágneses rendszere segítségével. A Morse abc maximum hat rövid, vagy hosszú elemből, illetve ezek kombinációjából áll össze. Ennek segítségével a betűk, a számok és az írásjelek minden nemzet számára egyértelműen kialakíthatók. A vett jelek írásos megjelenítésére egy írószerkezet szolgált, melynek mágnes kopogó hangot adott, miközben vette a jeleket. A távírászok hamar rájöttek erre, és már a hang után is felismerték a betűket, el sem kellett őket olvasni. A dokumentálás végett azonban meghagyták az írást is. A rendszernek az a hátránya, hogy aki nem ismeri a Morse jeleket, az nem ismeri fel az információt. A vevőállomáson azért mindig átírták a kapott szöveget kézzel, később írógéppel.

A fenti hiányosságot küszöbölték ki azok a távírógépek, melyek a betűket rögtön bárki által elolvasható formában nyomtatták ki. A betűnyomatós távírógépek feltalálásával szintén többen foglalkoztak. A legelterjedtebb változata amerikai David Hughes nevéhez fűződik. Hazánkban 1867 óta alkalmazzák. Adásra egy zongorabillentyűhöz hasonló klaviatúra szolgált. Az adó és vevő készüléke egy mechanikus rendszer segítségével szinkronban forgott. A nyomtatószerkezet egy acélból készült henger, amelyre körben a betűk képe volt rávésve.

A forgó kereket, amelyre egy szerkezettel festéket juttattak, a mozgó papírcsíkhoz a kívánt betűnél hozzányomták, és a betű képe a papíron maradt. Az egymás mellé írt betűket a szalagról egyszerűen le kellett olvasni. A távírógép az első világháború egyik alapkészüléke volt. Sebessége percenként 60 szó volt.

A német származású Rudolf Hell dolgozta ki az elméletét a róla elnevezett távírógépnek. Ez a távírógép a betűket egy Braun féle felbontó cső segítségével képelemeire bontotta, majd a vétel helyén visszaalakította betűalakokká. Hátránya, hogy szinkronműködést igényelt, ezért teljesítménye egy adott betűmennyiségen túl, már nem volt fokozható. Még a második világháborúban is alkalmazták.

A napjainkban is alkalmazott távírógéptípust a németek fejlesztették ki, a már említett Siemens híradástechnikai üzemben. Lényege egy mechanikus rendszerű adó és vevő, melynek a segítségével, – a kezelő által a távírógép klaviatúráján lenyomva a

kívánt betűt, az elektromos jellé alakul át. Ez a jelrendszer áramlépésekből és áramszünetekből állt, egy ötkombinációs indító és egy leállító kombinációból. Később a biztonság érdekében a kettősáramú impulzusrendszert alkalmazták, vagyis negatív és pozitív impulzusokat továbbítottak a vevő felé.

Az egyenáramú rendszernek az volt a hátránya, hogy a vezetéken jelentősen csillapodott, ezért hatótávolsága igen korlátozott volt. Ezt hidalták át, egy olyan szerkezettel, amely az egyenáramú impulzusokat váltakozó áramúvá alakította, így erősítők beiktatásával a géptávíró jelei több ezer kilométerre is továbbíthatókká váltak.

Poroszországban 1854-ben állítottak fel első olyan katonai szervezetet, amely a villamosság elvén működő távirót alkalmazott. A távirászkok a műszaki alakulatok részét képezték. 1864-ben a Dánok ellen használtak először elektromos távirót. Az első „távíró szabályzatot” maga Moltke tábornok adta ki: előírta a rövidséget, az ismétlések szabályait, a távirat címzettjének mellőzését, sőt gondoskodott az ellenséges táviróvonalak rombolásáról is.

A francia hadsereg 1859-ben alkalmazta először a távirót. A távirászkokat a polgári életből vonultatták be. Az első táviróvonal a kormány híradást szolgált. Katonai alakulatok egymás közötti híradását csak 1860-tól építették ki. Párizs ostrománál 1870-ben a védők Trouvé mérnök távirókészülékét használták, amely az alapkészülékből, a távirótelepből és a könnyen lefektethető kábelekből állt. A franciák alkalmazták először a felderítésében a távirót. A magasra felbocsátott léghajóról táviróval továbbították a felderítés adatait.

Az angol hadsereg az Oroszország elleni háborúban, 1855-ben felhasználta a németektől vásárolt Siemens-Halske féle távirót. Az indiai felkelés idejére 1855-ben már jól felkészítették távirászaikat. A Kalkuttában lévő vezérkartól fokozatosan az előrenyomulással egy időben építették ki táviróvonalait.

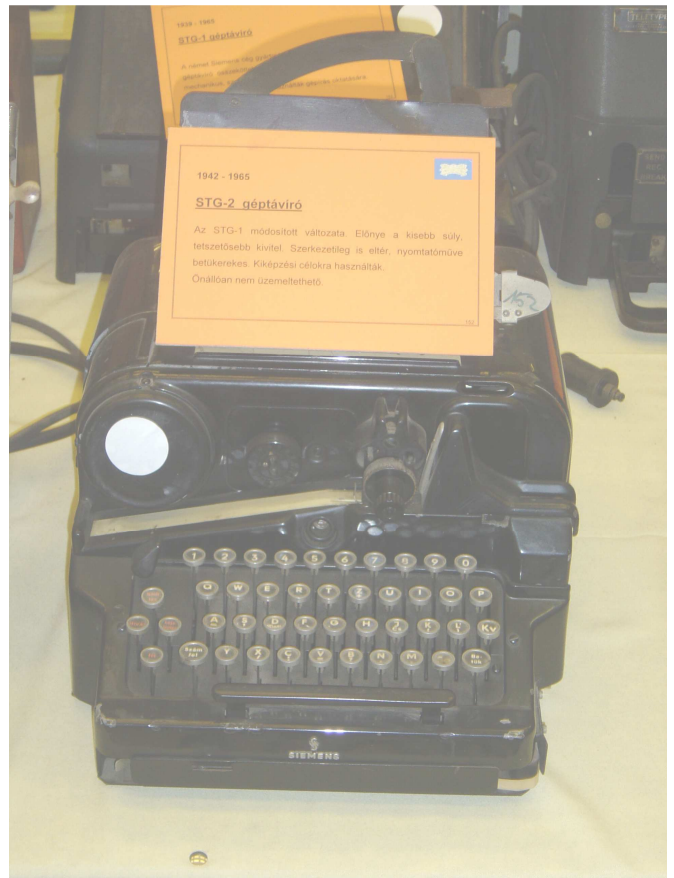
Az Amerikai Egyesült Államok ebben az időben a nagy lehetőségek hazája volt. A világ minden tájáról itt gyülekeztek a feltalálók, tudósok. Ennek az lett az eredménye, hogy Amerika felülmúlta Európát. A híradással kapcsolatos találmányok többsége innen került át az őshazába. A távirót maga Lincoln elnök vette pártfogásba. A Fehér Házban telepített táviróján állandó kapcsolatot tartott a harcoló csapatokkal 1865-ben a Polgárháború idején.

Oroszország elzárkózott Európától. Tudósai önállóan kísérleteztek, a legtöbb technikai vívmányt ők is feltalálták. A távirót 1855-ben már alkalmazták az orosz csapatok az angolok, és a franciák ellen vívott krími háborúban. Alakulatai voltak Szt.

Péterváron, Varsóban, Rigában, Kijevben, Tbiliszipben. Az 1877-es orosz-török háborúban több sikeres hadicsel a távirónak köszönhető. A táviróvonalakat lovas kozákok őrizték.

Távíró berendezések

A táviró volt az első olyan szerkezet, ahol az elektromos energiát hírtovábbítására használták fel. Az első dörzselektromosságon alapuló távirót 1753-ban készítették el. Többféle rendszerrel kísérleteztek, például a vegyi hatáson működő táviróval, vagy a mágnesűs táviróval. Igazában azonban egy amerikai festő Samuel Morse találmánya terjedt el, amit a mai

STG-2 betűkerekes távirógép

napig is használnak, és *Morse távirónak* neveznek. Végleges használható formáját 1844-ben mutatta be. Minden betűt és számot rövid és hosszú jelelemekkel helyettesített, majd ezeket a jeleket továbbította elektromos úton. A vétel helyén, egy szalagon írásos formában visszkapva az üzenetet leolvashatták.

Magyarországon táviró rendszerrel 1840-től már kísérleteztek, de csak 1847-ben állították fel az első táviró vonalat.

A magyar hadsereg 1850-ben a budapesti Károly kaszárnyában állította fel első táviró állomását 3 Morse géppel. A honvédség első hordozható táviró berendezését 1877-ben rendszeresítették. A

betűnyomtató távírók közül a honvédségnél az amerikai HUGHES rendszerű távírógép terjedt el. Először 1867-ben alkalmazta a posta, majd 1907-től az Osztrák-Magyar hadsereg is.

Lovas távíró 1893-ban rendszeresítették a hadseregben. Célja a lovas katonai szervezeteknél parancsok, jelentések távirati úton történő továbbítása, a távíró összeköttetések helyreállítása, kapcsolattartása a törzskari szállással, összeköttetés tartása a Tábori Távírdával, felderítés a távíró nyomvonalon, az ellenséges távíróvonalak háborítása, távíróvonalak rombolása.

Hughes távíró állomás (1930) a hadseregben legelterjedtebb betűnyomó távíró volt. Az első világháborúban magasabb parancsnokságok híradásában fő eszköz volt. Vezetékes rendszerben két távírógép dolgozott egymással irányban.

39.M. *tábori távírógép* (Hell) egy kisebb, korszerűbb távírógép volt, amit a II. világháború után még az ötvenes években is használtak a magyar honvédségben. Váltakozó árammal működött vezetékes és rádiós összeköttetésben.

40.M. *írógépes távírógép* egyszeres egyenárammal működött. Billentyűzetének rendszere megegyezett az írógépevel, ami megkönnyítette a kiképzést. A II. világháború leggyakrabban alkalmazott készüléke volt. A német gyártmányú távírógépet a Siemens híradástechnikai vállalat gyártotta. A betűklaviatúrát a magyar abc-nek megfelelően készítették, és a kezelési feliratok is magyar nyelvűek voltak. Lapraíró változata is volt, ami azt jelentette, hogy a nyomtatott betűk szalag helyett, egy írógéppapír szélességű, folyamatosan tekercselt papírra nyomtatódtak. Így könnyebb volt

Hell távírógép

az olvasás, és időt is megtakarítottak, mert a szalagot nem kellett felragasztani a távirati úrlapra.

A távírógép a mechanikus rendszerű gépek között olyan jól sikerült, hogy hadseregünk még 1980-ban is használta.

*Vörös Béla nyá. mk. ezds.
képek: Amaczi Viktor*

Puskás Híradó

a Puskás Tivadar Híradó Bajtársi Egyesület kiadványa
készült 150 példányban

Kiadja:	Puskás Tivadar Híradó Bajtársi Egyesület 1143 Budapest, Stefánia út 34. Postacím: 1438 Budapest, Pf. 371.
Felelős kiadó:	Dr. Lindner Miklós
Szerkesztő:	Amaczi Viktor
Olvasó szerkesztő:	Dr. Horváth László
Tipográfiai szerkesztő:	Hajzer György
Rovatvezetők:	Majercsik Tibor (szervezeti élet) B. Nagy Péter (tudomány és technika) Lászlai János (katonai múltunk) Szepezdi Dezső (társadalmi és katonai kapcsolatok)